

Wprowadzenie

Idea pomocy postpenitencjarnej doskonale wpisuje się w koncepcje współczesnego humanizmu, nacechowanego troską o każdą, nawet najbardziej antyspołeczną jednostkę. Tego rodzaju *background* wydaje się niezbędny, by w sposób właściwy teleologicznie i aksjologicznie wyznaczyć tok postępowania środowiskowego, zmierzającego do odzyskania byłego skazanego dla działalności prospołecznej. Jest to nie tyle zadanie mieszczące się w sferze mniej lub bardziej wyabstrahowanych projektów resocjalizacyjnych, ile raczej żywotna i długofalowa potrzeba środowisk lokalnych, które powinny wykazać się zdolnościami inkluzyjnymi. Brak tego typu dyspozycji może nie tylko być źródłem napięć w społecznościach lokalnych, ale także frustracji i deprywacji doświadczanych przez byłych osadzonych, które mogą stać się bodźcem do dalszych działań antyspołecznych.

Wsparcie po odbyciu wyroku realizowane jest w Polsce głównie poprzez udzielanie celowych świadczeń socjalnych oraz tworzenie i realizowanie programów readaptacyjnych, mających za zadanie ułatwienie skazanemu ponownego zaistnienia w społeczeństwie. Osiągnięcie takiego celu wymaga łącznego spełnienia dwóch warunków: silnej motywacji człowieka opuszczającego mury więzienne i stworzenia mu możliwości odnalezienia się w rzeczywistości społecznej. Nie wdając się w analizy teoretyczne czy prawne, których nie brakuje w literaturze przedmiotu, autorzy postanowili wniknąć w perspektywę poznawczą osadzonych, szczególnie tę odnoszącą się do pomocy postpenitencjarnej. Jeżeli zważyć, że ten rodzaj wsparcia ma dotyczyć właśnie tej grupy, niesięgnięcie po wiedzę płynącą z poglądów i interpretacji osadzonych można by uznać za karygodne zaniechanie.

Działania eksploracyjne udokumentowane w niniejszym opracowaniu z założenia nie miały być skierowane na budowanie teorii, ale na rozpoznanie kontekstów, opinii i interpretacji odnoszących się do pomocy postpenitencjarnej. Inspiracja do podjęcia badań wynikała z poszerzania się horyzontów pedagogiki resocjalizacyjnej i pedagogiki penitencjarnej, ale także zainteresowania stosunkowo słabo zbadanym procesem readaptacji społecznej.

Prezentowana publikacja zawiera wyniki wielopłaszczyznowego projektu badawczego zrealizowanego w latach 2010-2012. Zarysowane w rozdziale metodologicznym parametry badań uzmysławiają, że uzyskane wyniki mogą uchodzić za reprezentatywne dla zarysowanego pola badawczego. Sposób ujęcia zagadnienia pozwala ufać, że udało się oddać rzeczywisty obraz przekonań, opinii i interpretacji respondentów poświęconych idei wsparcia postpenitencjarnego.

Intencją autorów nie było przygotowanie wyczerpującej monografii poświęconej podjętemu zagadnieniu. Stąd wziął się zamiysł zastosowania formuły szkicu empirycznego, pozwalającego się skupić na czynnościach poznawczo-diagnostycznych, w minimalnym zaś stopniu na analizie dostępnych źródeł.

Przeprowadzona w niniejszym opracowaniu diagnoza, analiza i interpretacja jest zabiegiem mającym na celu znalezienie odpowiedzi na pytanie, jak pomoc postpenitencjar-

ną postrzegają sami zainteresowani. Główne kwestie badawcze można sytuować na styku pedagogiki penitencjarnej, pedagogiki resocjalizacyjnej, pedagogiki społecznej i socjologii wychowania.

Praca w swej zasadniczej części opiera się na badaniach empirycznych umożliwiających eksplorowanie zjawisk w czasie i przestrzeni oraz wykrywanie siły związków, a także określanie istotności zmiennych¹. Wybór formuły badań diagnostycznych okazał się najbardziej obiecujący, daje bowiem szansę uzyskania wartościowych danych dla refleksji empirycznej. Zasadniczym zadaniem było sporządzenie opisu treści i struktury świadomości osadzonych z uwzględnieniem jej subiektywnych i obiektywnych odczuć, będących punktem wyjścia do ważnych wniosków poznawczych i wynikających z nich działań edukacyjnych.

Opracowanie zostało osnute na schemacie typowej triady, z wydzieloną częścią teoretyczną, metodologiczną i empiryczną, choć proporcje tych fragmentów są dalekie od klasycznie stosowanych rozwiązań. Przyjęto założenie, że im bardziej rozbudowany blok treści empirycznych, tym większa doza wiedzy nowej, a zatem najbardziej wartościowej². Wyniki przeprowadzonych analiz mają bez wątpienia charakter aplikacyjny i mogą zostać wykorzystane zarówno w praktyce, jak i na gruncie teorii pedagogicznej. Autorzy mają nadzieję, że niniejsza praca zostanie odebrana jako głos w dyskusji nad jednym z kluczowych zagadnień penitencjarnych i resocjalizacyjnych, a jednocześnie jako przejaw troski o losy osób opuszczających zakłady karne.

Na zakończenie pragniemy wyrazić swoją wdzięczność Pani dr Dorocie Lizoń-Szłapowskiej za inspirację i pomoc techniczną w realizacji projektu empirycznego, którego efektem stała się niniejsza publikacja.

¹ St. Palka, *Ilościowo-jakościowe badania pedagogiczne*, „Ruch Pedagogiczny” 1989, nr 1.

² É. Durkheim, *Zasady metody socjologicznej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1968, s. 190.